

א' בסיוון התש"ע - 14-21.05.2010
גליון 97

אין כמו קרן לייזר הולכת וקרבה

ההיסטוריה הקרובה מלמדת אותנו שלפתרון סכסוכים אתניים אין צורך בשלום, שפתרון "שתי מדינות" עלול להפוך לפתרון תלת מדינות, והעיקר: שהעולם סובל סכסוכים נסבלים גם אם הם בלתי פתירים

עמנואל נבון

כדי לדעת למה לצפות מן השיחות העקיפות בין ישראל והפלסטינים, כל שיש לעשות הוא לצפות בסרט "גולדפינגר" משנת 1964 מסדרת ג'יימס בונד. באחת התמונות בסרט קושר גולדפינגר את בונד לשולחן שמעליו נעה קרן לייזר, החותכת לאיטה את השולחן לשני חצאים בין רגליו של בונד. כאשר מתקרבת הקרן לתחתית גוו של בונד, הוא שואל את גולדפינגר: "האם אתה מצפה שאדבר?". "לא, מר בונד", עונה לו גולדפינגר, "אני מצפה שתמות".

נכון שההיקש אינו הוגן: הפלסטינים מוכנים לדבר עמנו למוות, בעודם משחקים את משחק המו"מ, עד שאיראן תשיג את הפצצה ועד שפתרון שתי המדינות לא יהיה ישים עוד.

ככלל, ביחסים בינלאומיים – היקשים מטעים. בשבוע האחרון הן שמעון פרס והן אביגדור ליברמן התייחסו למקרה של צ'כוסלובקיה לשעבר על מנת להוכיח טענות מנוגדות. ליברמן הזהיר את המערב מפני הפיכת ישראל לשפן ניסיונות לבדיקה חוזרת של הגיון הסכם מינכן. פרס לעומתו טען שאם הצ'כים והסלובקים הצליחו להיפרד ללא גירושים מכוערים (ולהצטרף לאיחוד האירופי), הרי שגם ישראל והפלסטינים יכולים ללכת בעקבותיהם.

אפשרית גם השוואה בין נשיאי ארה"ב לבין מלכי פרס: הארי טרומן, בתמיכתו בהקמתה של מדינת ישראל למרות הסתייגויותיהם הנמרצות של מחלקת המדינה האמריקנית ושל הפנטגון, הישווה עצמו לכורש. אילו חיפש ברק אובמה בהיסטוריה את הדמות שלו לחיקוי, הייתי מציע את ארתחששתא.

כורש התיר ליהודים לשוב לארצם ולבנות את בית מקדשם. אולם תושביה המקומיים החדשים של הארץ התנגדו לשיבת היהודים. הם התנגדו לא לעצם חזרתם של יהודים אחדים, אלא להקמתה מחדש של הממלכה היהודית. באומרם "נבנה עמכם כי ככם נדרוש לאלהיכם" (עזרא ד', ב') התכוונו תושבי המקום למנוע מן היהודים בלעדיות במקום. הם גם ניסו, באמצעות טרור ותעמולה, להפחית מערך בנייתם מחדש של בית המקדש הירושלמי ושל המלכות היהודית: "ויהי עם הארץ מרפים ידי עם יהודה ומבלהים (קרי – מבהלים) אותם לבנות, וסכרים עליהם יועצים להפר עצתם" (עזרא ד', ד'-ה').

המנהיגים המקומיים אף שלחו למלך החדש אחשוורוש (ארתחששתא) כתב שטנה על יושבי יהודה וירושלים (עזרא ד', ו'), שבו האשימו את היהודים בבניית הארץ בכוונה למרוד בפרס, להימנע מלהעלות לה מס ולהפיץ את המרד ברחבי ארצות האימפריה. לכן הוציא ארתחששתא צו להפסקת הבנייה היהודית בירושלים, ובמיוחד להפסקת בנייתו של המקדש. בקביעתה הרשמית על ידי הפרסים כבלתי חוקית, הפכה בנייתה מחדש של ירושלים מקור חיכוך בין היהודים ובין המלך הפרסי החדש.

אלא שהשוואה שימושית יותר של הממשל האמריקני היא דווקא לשלטון בריטניה במושבות הבריטיות, שהפכו לסבך בלתי ניתן להתרה. בהפעילה את שיטת ה"הפרד ומשול", שימרה בריטניה את כוחה הקולוניאלי באמצעות שיסוי קבוצות אתניות זו בזו. כשהבית עלה בלהבות, הבריטים פשוט השליכו את המפתחות, בהניחם להינדים ולמוסלמים להרוג אלו את אלו בהודו, ליהודים ולערבים – בארץ ישראל, ליוונים ולטורקים – בקפריסין, והרשימה עוד ארוכה.

ההקבלה אינה חסרת תועלת – ישראל יכולה ללמוד ממקרה קפריסין וממקרה הודו שלושה לקחים:

הראשון הוא, שלפתרון סכסוכים אתניים אין צורך בשלום. לסכסוך בין היוונים והטורקים בקפריסין אין פתרון של שלום, וקרוב לוודאי שגם לא יהיה כזה (בין השאר הודות לאיחוד האירופי, שב-2004 קיבל את קפריסין כחברה בו למרות הכיבוש הטורקי של צפון האי, ובכך איפשר לטורקיה שלא לתת את הדין על מעשיה). יוונים וטורקים חיים תחת שני ממשלים נפרדים באותו שטח. ביניהם מתוחה גדר הפרדה. שני העמים אינם מסוגלים

או מעוניינים לגשר על הפערים שבין תביעותיהם הנוגדות, אך לכל קבוצה יש באופן מעשי מדינת לאום משלה. היעדר שלום בר-השגה אין פירושו שהפרדה אתנית היא בלתי אפשרית. אלה הם שני עניינים נפרדים.

הלקח השני הוא שפתרון "שתי מדינות" עלול להפוך לפתרון תלת מדינתי: פתרון שתי המדינות שבקע מן הכאוס והטרגדיה של יחסי הודו ופקיסטן ב-1947, הפך לפתרון תלת מדינתי, כאשר ב-1971 התפצלה פקיסטן לשתי מדינות נפרדות, ופקיסטן המזרחית הפכה לבנגלדש. מעבר לעובדה שעזה נשלטת על ידי חמאס, ממשל אחד על עזה ועל יו"ש הוא חסר היגיון גיאוגרפי, שהרי לא היה רצף טריטוריאלי בין שתי הישויות בין השנים 1949 ו-1967.

הלקח השלישי הוא שהעולם סובל סכסוכים שהם נסבלים. הקהילייה הבינלאומית השלימה עם העובדה שנושא קפריסין כנראה לעולם לא ייפתר, ועם העובדה שהודו ופקיסטן תישארנה אויבות מושבעות.

האם העולם יסבול את הסכסוך הישראלי-פלסטיני אם ישראל תיפרד חד-צדדית מהפלסטינים באופן שגם יפריד בין עזה ובין יו"ש? סביר להניח שכן. אם כדי לכרות שלום נדרשים שני צדדים, כדי להביא לסיום המצב הקיים נדרש רק צד אחד. ואין כמו קרן לייזר הולכת וקרבה כדי להתחיל לפעול בכיוון.